www.ba8.org

سوننەتەكانی نوێژ

بەشی یەكەم

بۆ نوێژ چەند سوننەتێك هەیە كە موستەحەببە نوێژكەر پارێزگاریان بكات و بەجێیان بگەیەنێت بۆ ئەوەی پاداشی ئەوكارانەی دەست بكەوێت و مەحروم نەبێت لێیان كە ئەمانەن:

١- دەست بەرز كردنەوە:

موستەحەببە بۆ نوێژكەر لە چوار حاڵەتدا دەست بەرز بكاتەوە:

یەكەم: كاتی نوێژ دابەستن و ووتنی (الله أكبر)، ئیبنو مونذیر دەفەرمووێت: لەناو زانایاندا كەسێك نی‌یە جیاوازی هەبێت لەوەدا كە پێغەمبەر ﷺ كاتێ نوێژی دابەستووە هەردوو دەستی بەرز كردۆتەوە[١].

(حافظ) ئیبنوحەجەر دەفەرمووێت: دەست بەرز كردنەوەی سەرەتای نوێژ پەنجا صەحابە گێڕاویانەتەوە، لەوانە ئەو دە كەسەن كە مژدەی بەهەشتیان پێ دراوە، بەیهەقی لە حاكمەوە ئەگێڕێتەوە كە فەرمویەتی: هیچ سوننەتێكمان نەبینیوە جگە لەم سوننەتە كە چوار خەلیفەكان و دە مژدە پێدراوەكەو دوای ئەوانیش صەحابە ئاوا پێك هاتبن لەسەری، هەرچەندە پەرت و بڵاو بوون لە وولاتاندا· بەیهەقی دەفەرمووێت: مامۆستاكەمان (أبو عبد الله) چۆنی فەرمووە بەو شێوەیەیە.

شێوەی دەست بەرز كردنەوەكە:

چەند ریوایەتێك هاتووە دەربارەی چۆنی‌یەتی بەرز كردنەوەی دەست، وە ئەوەی هەڵبژێرراوەو جەماوەر لەسەری رێكن ئەوەیە كە هەردوو دەست هەتا رێكی شان بەرز بكرێتەوە، بەشێوەیەك سەرپەنجەكانی دەست لەرێكی بەشی سەرەوەی گوێ بێت، وە دوو پەنجە كەڵەكەی لەرێكی بەشی خوارەوەی بێت، وە لەپە دەستەكانی لەرێكی شاندا بن.

---

(١) هەروەها دەست بەرز كردنەوە لە (الله أكبر)ەكانی تری ناو نوێژ (ثابت)ە، ئەمما دەست بەرز كردنەوە لەكاتی چوون بۆ ناو سەجدە و هەڵسانەوە لێی حەدیسێكی زۆری لەبارەوە هاتووە لە دە صەحابەوە، لە (التعلیقات الجیاد) دا تەخریجیانم كردووە، لەوانە لە مالیكی كوڕی (حویرث)ەوە كە ئەو پێغەمبەری ﷺ بینیوە دەستی بەرز كردۆتەوە لە نوێژەكەی ئەوەندەی دەستی ئەگەیشتە نەرمایی گوێی كاتێك كە بچووایە بۆ ركوع، وە ئەگەر سەری بەرز بكردایەتەوە لە ركوع، نەسائی و ئەحمەد و ئیبنو حەزم گێڕاویانەتەوە بە سەنەدێكی صەحیح لەسەر مەرجی موسلیم، وە ئەبو عوانە لە صەحیحەكەیدا تەخریجی كردوە هەروەك (حافظ) لە فەتحدا، پاشان دەفەرمووێت: ئەمە صەحیح ترین حەدیسە كە تاكو ئێستا بینیبێتم لە بارەی دەست بەرز كردنەوە لە سوجدەدا.

ئەمما دەست بەرز كردنەوە لەكاتی (الله أكبر)ەكانی تر، ئەوە چەند حەدیسێك لە پێغەمبەرەوە ﷺ لەوبارەیەوە هاتووە كە هەردوو دەستی بەرز دەكردەوە لەگەڵ هەموو (الله أكبر)ێكدا.

وە هیچ پێكدادانێك نی‌یە لە نێوان ئەم حەدیسانە و حەدیسی ئیبنو عومەری پێشوو لە كیتابەكە بە لەفزی: «... وە بەرزیانی نەدەكردەوە لە نێوان سەجدەكان» لەبەر ئەوەی ئەم نافی‌یە نەفی دەست بەرز كردنەوە دەكات و ئەو موسبەتێش ئیسباتی دەست بەرز كردنەوە دەكات، و موسبەتەش دەخرێتە پێش نافی هەروەك دارێژراوە لە زانستی (أصول الفقه).

وە بەرز كردنەوەی دەست لە نێوان سەجدەكان سابت بووە لە كۆمەڵێك لە پێشینانەوە، لەوانە ئەنەس خوای لێی ڕازی بێت، بەڵكو لەوانە خودی ئیبنو عومەر، ئیبنو حەزم دەگێڕێتەوە لە نافیعەوە كە ابن عمر هەردوو دەستی بەرز دەكردەوە ئەگەر سەجدەی ببردایە هەروەها لە نێوان دوو ڕەكعەتەكەشدا دەستی بەرز كردەوە، وە سەنەدەكەی بەهێزە.

بوخاری لە (جزء رفع الیدین ص٧) دا دەگێڕێتەوە لە سالمی كوڕی عەبدوڵلاوە كە باوكی ئەگەر بیویستایە سەر بەرز بكاتەوە لە سجود، وە ئەگەر بیویستایە هەڵسێتەوە دەستەكانی بەرز دەكردەوە، سەنەدەكەی صەحیحە لەسەر مەرجی بوخاری لە (الصحیح) دا وە ئیمامی ئەحمەد كاری بەم سوننەتە كردووە، هەروەك (أثرم) دەیگێڕێتەوە، وە ریوایەت كراوە لە ئیمامی شافیعی‌یەوە كە ئیقراری بەم ووتەیە كردووە، وە ئەمە مەزهەبی ئیبنو حەزمە. جا بگەڕێوە بۆ (المحلی) (تمام المنه).

ئەوەوی دەفەرمووێت: شافیعی بەو شێوەیە ریوایەتی (حدیث)ەکانی ڕێك خستووە، وە ئەوەی کردوویەتی بەکارێکی باش دانراوە لەلایەنی خەڵکییەوە. وە موستەحەببە پەنجەکان درێژکراوەو ڕێك بن کاتی بەرز کردنەوە. لە ئەبو هورەیرەوە هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ کاتێ هەڵئەسا بۆ نوێژ و نوێژی دائەبەست هەردوو دەستی بەکراوەیی بەرز ئەکردەوە. رواه الخمسة إلا ابن ماجة.

کاتی بەرز کردنەوە:

پێویستە دەست بەرزکردنەوەکە هاوشان لەگەڵ (الله أکبر)دا بێت، یا لەپێش ووتنی دا بێت. لە نافیعەوە هاتووە کە ئیبنو عومەر خوایان لێ ڕازی بێ کاتێ نوێژی دائەبەست (الله أکبر) ی ئەکردو هەردوو دەستی بەرز ئەکردەوە، وە ئەیفەرموو: پێغەمبەر ﷺ بەو شێوەیە نوێژی دائەبەست. بوخاری و نەسائی و ئەبو داود گێڕاویانەتەوە.

وە هەر لە ئیبنو عومەرەوە خوایان لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: کاتێ پێغەمبەر ﷺ نوێژی دائەبەست هەردوو دەستی بەرز ئەکردەوە هەتا ڕێکی شانی یا نزیك لەوە. ئەحمەدو غەیری ئەو گێڕاویانەتەوە.

ئەمما دەست بەرز کردنەوەی پێش ووتنی (الله أکبر) ئەوە هەر لە ئیبنو عومەرەوە هاتوە کە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ کاتێ هەڵئەستا بۆ نوێژ دەستی بەرز ئەکردەوە هەتا ڕێکی شانی لەپاشاندا ئەیفەرموو: (الله أکبر) بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە.

وە لە مالیکی کوڕی (حویرث)ەوە هاتووە بە لەفزی: «الله أکبر ی کرد پاشان دەستی بەرز کردەوە» رواه مسلم، ئەمەش ئەوە دەرئەخات کە (الله أکبر) ووتن پێش دەست بەرز کردنەوەیە، بەڵام (حافظ) دەفەرمووێت: کەسم نەبینیوە بڵێت (الله أکبر) پێش دەست بەرز کردنەوەیە[٢].

دەست بەرزکردنەوەی دووەم و سێیەم:

کاتی داهاتنەوە بۆ ڕکوع و بەرز بوونەوە لە ڕکوع دەست بەرز کردنەوە موستەحەببە، وە بیستودوو صەحابە گێڕاویانەتەوە ڕەزای خوایان لێ بێت کە پێغەمبەر ﷺ ئەوەی کردووە، وە لە ئیبنو عومەرەوە هاتووە خوا لێیان ڕازی بێت دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ کاتێ هەڵئەسا بۆ نوێژ دەستەکانی ڕێك ئەکردەوە هەتا ڕێکی شانی و لەپاشاندا ئەی فەرموو: (الله أکبر) و نوێژی دائەبەست، وەکاتێ بیویستایە بچەمێتەوە بۆ ڕکوع وەك جاری پێشوو بەرزی ئەکردنەوە، وەکاتێ سەری بەرز ئەکردەوە لە ڕکوع دووبارە دەستەکانی بەرز ئەکردەوە ئەی فەرموو: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) بوخاری و موسلیم و بەیهەقی گێڕاویانەتەوە.

وە لای بوخاری هاتووە: پێغەمبەر ﷺ کاتێ ئەچووە سجودەوە دەستی بەرز نەئەکردەوە، هەروەها کاتێکیش سەری لە سەجدە بەرز ئەکردەوە، وەلای موسلیم هاتووە: ئەوەی نەئەکرد کاتێ سەری لە سەجدە بەرز ئەکردەوە. وە هەر لای موسلیم هاتووە: کە پێغەمبەر ﷺ دەستەکانی بەرز نەئەکردەوە لەنێوان دوو سەجدە بردنەکەدا، وە بەیهەقی ئەمەشی زیاد کردووە: هەتا گەیشتە پەروەردگاری هەمیشە بەوشێوەیە نوێژی کردووە.

(ابن المدائني) دەفەرمووێت: ئەو (حدیث)ە لای من ئەبێتە (حجة) بەڵگە بەسەر خەڵکەوە، هەرکەس ئەوەی بیست لەسەریەتی کاری پێ بکات، چونکە ئیسنادەکەی هیچ شتێکی تێدا نییە، وە بوخاری لەم مەسەلەیەدا بەشێکی سەربەخۆی

---

(٢) بەڵێ، ئەوە قسەیەکە لە مەزهەبی حەنەفییەکاندایە، وە لەپاش صەحیحێتی حەدیسەکە عوزر بۆ کەس نییە کە بووەستێت تیایا و کاری پێ نەکات، بە تایبەت کە حەدیسەکە شاهیدی هەیە لە ریوایەتی ئەنەس لەلای (دارقطني ١١٣)، حەق ئەوەیە کە کار بەم سێ شێوەیە بکرێت، جارێك بەمە و جارێك بەوە، جارێکیش بەویان، لەبەر ئەوەی لە تەواوی شوێن کەوتنی پێغەمبەرە ﷺ. (تمام المنه).

داناوه، وه تێیدا له حه‌سه‌ن و حومه‌یدی كوڕی هیلالەوه ئه‌گێڕێته‌وه ده‌فه‌رموون: صه‌حابه به‌وشێوه‌یه كردوویانه، واته له‌و سێ شوێنه‌دا ده‌ستیان به‌رز كردۆته‌وه، وه حه‌سه‌ن كه‌سی له صه‌حابه جیا نه‌كردۆته‌وه.

ئه‌مما بۆچوونی حه‌نه‌فیه‌كان كه ئه‌ڵێن ده‌ست به‌رز كردنه‌وه شه‌رعی نی‌یه ته‌نها له‌كاتی نوێژ دابه‌ستندا نه‌بێت، وه به‌ڵگه‌یان به‌وه هێناوه‌ته‌وه كه ئیبنو مه‌سعود ده‌فه‌رموێت: ئێستا له‌به‌ر چاوتان پێغه‌مبه‌ر ﷺ چۆن نوێژی كردووه ئاوا بۆتان ئه‌كه‌م، وه‌كاتێ نوێژه‌كه‌ی كرد یه‌كجار نه‌بێت ده‌ستی به‌رز نه‌كرده‌وه. ئه‌وه مه‌زهه‌بێكی به‌هێز نی‌یه، چونكه زۆربه‌ی پێشه‌واكانی (حديث) ڕه‌خنه‌یان لێ گرتووه.

ئیبنوحیببان ده‌فه‌رموێت: ئه‌مه باشترین خه‌به‌ره كه خه‌ڵكی كوفه گێڕاویانه‌ته‌وه له‌باره‌ی ئینكاركردنی ده‌ست به‌رزكردنه‌وه له‌كاتی ڕكوع، وه له‌كاتی به‌رز بوونه‌وه لێی، وه له ڕاستیدا ئه‌مه زه‌عیفترین شته، چونكه چه‌ند عیللەتی تێدایه خه‌به‌ره‌كه باتڵ ئه‌كاته‌وه، وه له فه‌رزێكدا ئه‌گه‌ر تسليم بين به‌ڕاستی ئه‌و خه‌به‌ره وه‌ك (ترمذي) به ڕاشكاوی باسی ئه‌مه‌ی كردووه، به‌ره‌نگاری ئه‌و حه‌دیسه صه‌حیحانه ناكات كه گه‌یشتوونه‌ته ڕاده‌ی مه‌شهور، وه خاوه‌نی كتێبی (التنقيح) ده‌فه‌رموێت: له‌وانه‌یه ئیبنومه‌سعود ئه‌و ده‌ست به‌رزكردنه‌وانه‌ی له‌بیر چووبێت وه‌ك چۆن چه‌ند شتی تری له‌بیر چوبۆوه. زه‌یله‌عی له (نصب الراية) دا كه له (التنقيح) ەوه نه‌قڵی كردووه ده‌فه‌رموێت: له‌بیر چوونه‌وه‌ی ئیبنو مه‌سعود له‌و باره‌یه‌وه شتێكی سه‌یر نی‌یه، چونكه ئیبنو مه‌سعود له قورئاندا شتی وه‌های له‌بیر چووه كه هه‌موو موسڵمانان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ن كه ئه‌وشته له قورئانه. وه‌ك سوره‌تی فه‌له‌ق و سوره‌تی ناس. هه‌روه‌ها ئه‌وه‌شی له‌بیر نه‌مابوو كه‌زانایان هه‌موو له‌سه‌ر نه‌سخ بوونه‌وه‌ی پێك هاتوون وه‌ك (التطبيق). وه له‌بیری نه‌مابوو چۆن دوو كه‌س ئه‌وه‌ستێ له‌دوای ئیمامه‌وه، وه له‌بیری چوبۆوه‌كه پێغه‌مبه‌ر ﷺ ڕۆژی سه‌ربڕین (نحر) له‌كاتی خۆیدا نوێژی به‌یانی كرد ، كه كه‌س له‌زانایان جیاواز نین له‌سه‌ری، هه‌روه‌ها چۆنی‌یه‌تی كۆكردنه‌وه‌ی نوێژی له عه‌ره‌فه له‌بیر چوبۆوه، وه له‌بیری چوبووه كه نابێ ئه‌نیشك و باسك له‌سه‌ر زه‌وی دابنرێ كاتی سه‌جده بردن،كه زانایان جیاوازیان له‌مه‌دا نی‌یه. وه له‌بیری چوبۆوه پێغه‌مبه‌ر ﷺ چۆن ﴿وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ﴾ (الليل/٣) ی خوێندووه، جا ئه‌گه‌ر دروست بێت ئیبنو مه‌سعود ئه‌وانه‌ی له‌بیر چووبێت، چۆن دروست نی‌یه وه‌ك ئه‌و ده‌ست به‌رز كردنه‌وه‌ی له‌نوێژدا له‌بیر بچێت؟.

چواره‌م كاتی هه‌ڵسانه‌وه بۆ ركاتی سێیه‌م:

له نافیعه‌وه هاتووه كه ئیبنو عومه‌ر خوا لێیان ڕازی بێت كاتێ هه‌ڵئه‌سایه‌وه بۆ ڕكاتی سێیه‌م، ده‌سته‌كانی به‌رز ئه‌كرده‌وه، وه ئه‌و كاره‌ی به‌رز ئه‌كرده‌وه بۆلای پێغه‌مبه‌ر ﷺ. بوخاری و ئه‌بوداودو نه‌سائی گێڕاویانه‌ته‌وه.

له عه‌لی‌یه‌وه هاتووه كاتێ وه‌سفی شێوه‌ی نوێژكردنی پێغه‌مبه‌ری ﷺ ئه‌كرد ئه‌ی فه‌رموو: كاتێ دوای دوو ڕكاته‌كه هه‌ڵئه‌ساوه بۆ سێیه‌م ڕكات هه‌ردوو ده‌ستی هه‌تا ڕێكی هه‌ردووشانی به‌رز ئه‌كرده‌وه‌و ئه‌ی فه‌رموو: (الله أكبر) ئه‌بو داودو ئه‌حمه‌دو (ترمذي) كه به‌صه‌حیحی داناوه گێڕاویانه‌ته‌وه.

پیاوو ژن یه‌كسانن له‌م سوننه‌ته‌دا:

شه‌وكانی ده‌فه‌رموێت: بزانه كه ئه‌م سوننه‌ته پیاوو ژن تێیدا یه‌كسانه، وه له‌و باره‌یه‌وه به‌ڵگه‌یه‌كی وا نه‌هاتووه كه جیاوازی بكا له‌نێوان پیاوو ژن دا، وه شتێكی وانه‌هاتووه كه ببێته به‌ڵگه له‌نێوان جیاوازی پیاوو ژن له ئه‌ندازه‌ی ده‌ست به‌رز كردنه‌وه‌دا.

www.ba8.org

دانانی دەستی ڕاست لەسەر چەپ:

واباشە (مەندوبە) دەستی ڕاست لەسەر دەستی چەپ دابنرێت لەنوێژدا، وە لەو بارەیەوە بیست (حدیث) هاتووە لە هەژدە صەحابەو تابیعی‌یەوە کە لەپێغەمبەرەوە گێڕاویانەتەوە.

لە سەهلی کوڕی سەعدەوە هاتوە دەفەرمووێت: موسڵمانان لە زووەوە فەرمانیان پێ ئەکرا لە نوێژدا دەستی ڕاستیان لەسەر مەچەکی چەپیان دابنێن. ئەبو حازم دەفەرمووێت: ئەوەی من بزانم سەهل ئەو فەرمانە بەرز ئەکاتەوە بۆ پێغەمبەر ﷺ. بوخاری و ئەحمەد گێڕاویانەتەوە. وە مالیك لە (الموطأ) دا.

(حافظ) دەفەرمووێت: ئەم حەدیسە حوکمی ڕەفعی هەیە ـ واتە: هی پێغەمبەرە ﷺ ـ چونکی لەسەر ئەوە حەمل ئەکرێ ئەو کەسەی فەرمانی پێ کردون بەوە هەر پێغەمبەر بووە ﷺ، وە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتووە فەرموویەتی: (إنَّا مَعشَرَ الأنبِيَاءِ أُمِرنَا بِتَعجِيلِ فِطرِنَا وَتَأخِيرِ سُحُورِنَا، وَوَضعِ أيمَانِنَا على شَمَائِلِنَا فِي الصَّلاةِ)[٣]. واتە: ئێمەی پێغەمبەران فەرمانمان پێ کراوە پەلە بکەین لە ڕۆژوو شکاندندا و پارشێومان دووا بخەین و دەستی ڕاستمان بنێینە سەر دەستی چەپمان لەنوێژدا.

وە لە جابیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ بەلای پیاوێکدا ڕۆیشت نوێژی ئەکرد، دەستی چەپی نابووە سەردەستی ڕاستی ئەویش دەستی هەڵگرت و ڕاستی نایە سەر چەپی. ئەحمەدو غەیری ئەو گێڕاویانەتەوە، وە نەوەوی دەفەرمووێت: ئیسنادی حەدیسەکە صەحیحە[٤].

(ابن عبدالبر) فەرمویەتی: لە پێغەمبەرەوە ﷺ پێچەوانەی ئەوە نەهاتووە لەو بارەیەوە، وە ئەمەش قسەی صەحابەو جەماوەری تابیعی‌یەکانە، مالیك لە (الموطأ)دا باسی کردووەو فەرمویەتی: مالیك هەتا مرد هەر دەستی ڕاستی لەسەردەستی چەپی دائەنا.

شوێنی دەست دانان:

کەمالی کوڕی هومام دەفەرمووێت: (حدیث)ێکی صەحیح نی‌یە واجبی بکا لەسەر نوێژکەر دەست لەژێر سنگا یا لەخوار ناوکەوە بگرێت، وە ئەوەی لای حەنەفی‌یەکان زاندراوە دەست گرتنە لەخوار ناوکەوە، بەڵام شافیعی‌یەکان لەژێر سنگدا دەست ئەگرن، وە لە ئەحمەدەوە دوو قسە هەیە وەك هەردوو (مذهب)ەکە، وە ڕاستی ئەوەیە کە هەردوو شێوەکە وەك یەکن، (ترمذي) دەفەرمووێت زانایانی صەحابەو تابعین و دوای ئەوانیش ڕایان وایە ئەبێ پیاو لەنوێژدا دەستی ڕاست لەبان دەستی چەپ دابنێ وە هەندێکیان ڕایان وایە لەسەروو ناوکەوە دابنرێ، وە هەندێکیان ڕایان وایە لەژێر ناوکەوە دابنرێ، وە هەردوو شێوەکەیان کردووە. ـ تەواو بوو ـ .

بەڵام چەند ریوایەتێك ئەوە ئەگەیەنێت کە پێغەمبەر ﷺ دەستی لەسەر سنگی داناوە[٥] لە (هلب) ی (طائي) یەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەرم بینیوە ﷺ دەستی ڕاستی لەسەر مەچەکی دەستی چەپ دائەنا لەسەر سنگی. ئەحمەد ریوایەتی کردووەو (ترمذي) بە حەسەنی داناوە.

([3]) ئیبنو حیببان و (ضیاء) بە سەنەدێکی صەحیح دەی گێڕنەوە. بڕوانە (صفة صلاة النبي ﷺ ص٦٠).

([4]) هەروایە وەك شێخ ئەلبانی دەفەرمووێت لە (صفة صلاة النبي ﷺ).

([5]) شێخ ئەلبانی لە (صفة صلاة النبي ﷺ) دا دەفەرمووێت دانانی لەسەر سنگ ئەوەیە کە سابت بوو لە سوننەتدا، وە پێچەوانەکەی یان ئەوەتا (ضعیف) ە یان ئەصلی نی‌یە، وە ئیمامی ئیسحاقی کوڕی ڕاهویهی کاری پێ کردووە وەك مەروەزی لە (المسائل) دا دەفەرمووێت، بۆ زیاتر بڕوانە (صفة صلاة النبي ﷺ ٦٠-٦١).

www.ba8.org

لە وائیلی كوڕی حوجرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرموویێت: لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ نوێژم كرد دەستی ڕاستی لەسەر دەستی چەپی دانا لەسەر سنگی. ئیبنو خوزەیمە ریوایەتی كردووە. وە ئەبو داود و نەسائی بەم شێوەیە ریوایەتیان كردووە: پاشان دەستی ڕاستی دانا لەسەر پشتەدەست و مەچەك و باسك و دەستی چەپی[٦].

دوعای سەرەتای نوێژ (إستفتاح):

وا باشە (مەندوبە) نوێژكەر دوعایەك لەو دوعایانە بكات كە پێغەمبەر ﷺ نوێژی پێ دەست پێ ئەكرد دوای (الله أكبر) ی ئیحرام و پێش خوێندنەوەی فاتیحە. وە ئێمە هەندێ لەو دوعایانە لە خوارەوە باس ئەكەین:

١- لە ئەبی هورەیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرموویێت: پێغەمبەر ﷺ كاتێ نوێژی دائەبەست دوای (الله أكبر) و پێش ئەوەی فاتیحە بخوێنێ ماوەیەكی كەم بێ دەنگ ئەبوو، منیش پێم ووت: ئەی نێرراوی خوا بە باوك و دایكەوە بەفیدات بم، پێم بڵێ چی ئەخوێنی لەو بێ دەنگیەتدا لەبەینی (الله أكبر) و خوێندنەوەی فاتیحەدا؟ فەرمووی: ئەڵێم: (اللَّهُمَّ بَاعِد بَينِي وَبَينَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدتَ بَينَ المَشرِقِ وَالمَغرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِن خَطَايَايَ كَمَا ينقى الثَّوبُ الأبيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغسِلنِي مِن خَطَايَايَ بِالثَّلجِ وَالمَاءِ وَالبَرَدِ) رواه البخاري ومسلم وأصحاب السنن إلا الترمذي. واتە: خوایە نێوان من و تاوانەكانم ئەوەندەی نێوان ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا دوور بخەرەوە، خوایە لە تاوانەكانم پاكم بكەرەوە وەك چۆن جلوبەرگی سپی لە چڵك و پیسی پاك ئەكرێتەوە، خوایە بە بەفرو ئاوو تەرزە لە تاوانەكانم بم شۆرە.

٢- لە عەلیەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرموویێت: پێغەمبەر ﷺ كاتێ هەڵئەستا بۆ نوێژ[٧] ئەیفەرموو: (الله أكبر) لەپاشاندا ئەی فەرموو: (وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ حَنِيْفَاً مُسْلِماً وما أنا مِنَ المُشْرِكِيْنَ، إنَّ صَلاتِي وَنُسُكِيْ وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي للهِ رَبِّ العَالَمِيْن لاشَرِيْكَ لَهُ وبِذلكَ أُمِرْتُ وأنا مِنَ المُسْلِمِيْن، اللهمَّ أنْتَ المَلِكُ لا إله إلاّ إنْتَ، أنْتَ رَبِّي وأنا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِيْ واعتَرَفْتُ بِذَنْبِيْ فاغفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ جَمِيْعاً، إنَّهُ لا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إلاَّ أنْتَ، واهْدِنِيْ لأَحْسَنِ الأخلاقِ لا يَهْدِيْ لأحْسَنِهَا إلاّ أنتَ، واصرِف عَنِّيْ سَيِّئَهَا لايَصْرِفُ عَنِّيْ سَيِّئَهَا إلاّ أنت، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ والخَيْرُ كُلُّهُ فِيْ يَدَيْك، والشَّرُّ لَيْسَ إلَيك، وأنا بِكَ وإلَيْك، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إلَيكَ) رواه أحمد ومسلم والترمذي وأبو داود وغيره. واتە: ڕووم كردە بەدیهێنەری ئاسمانەكان و زەوی، لە حاڵێكدا كە ڕاستگۆو موسڵمانم، وە من لە هاوتادانەران نیم، بەڕاستی نوێژم و سەربڕینم و ژیانم و مردنم بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە، ئەو پەروەردگارەی بێ هاوبەشە، وە هەر بەوەش فەرمانم پێ دراوە، وە من یەكەمی موسڵمانانم، خوایە تۆ خاوەن موڵكی و هیچ مەعبودێكی بەهەق نیيە جگە لەتۆ، تۆ پەروەردگاری منی و منیش بەندەی تۆم، خوایە من ستەمم كردووەو دان بە تاوانەكانمدا ئەنێم تۆش لە هەموو تاوانەكانم خۆش بە، چونكە بەڕاستی تۆ نەبێت كەس لەتاوان نابوورێت، خوایە ڕێنمایم بكە بۆ چاكترین خووڕەوشت چونكە تۆ نەبێت كەس ناتوانێ ڕێنمایی كەس بكات بۆ چاكترین ڕەوشت، خوایە ڕەوشتی خراپم لێ بەدوور كە، تۆ نەبێت كەس ڕەوشتی خراپم لێ بەدوور ناكات، خوایە من بەدەنگ بانگەوازەكەتەوە دێم، وە شوێن دینەكەت ئەكەوم، خێرو چاكە هەمووی بە دەست تۆن، وە خراپەو شەڕ نابێ بە هۆی خۆ نزیك كردنەوە بۆلای تۆو نیسبەت نادرێ بۆلای تۆ، من بە تۆوە هەم و بۆلای تۆ ئەگەڕێمەوە، خێرو بەرەكەتت زۆرەو بەرزو بڵندی، داوای لێ بوردنت لێ ئەكەم و ئەگەڕێمەوە بۆلای تۆ.

---

(6) ئەم حەدیسە ئەبو داود و نەسائی و ئیبنو خوزەیمە (١/٥٤/٢) بە سەنەدێكی صەحیح گێڕاویانەتەوە، هەروەك شێخ ئەلبانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموویێت لە (صفة صلاة النبي)دا، وە ئیبنو حیببانیش بە صەحیحی داناوە.

(7) جگە لە ریوایەتەكەی موسلیم نەبێت سەرجەم لە ریوایەتەكانی تر تەقیید كراوە بە نوێژە فەرزەكانەوە نەك بە نوێژی شەو، وەك شەوكانی دەفەرموویێت. بۆ زیاتر سوود بڕوانە (تمام المنة).

www.ba8.org

٣- وە هاتووە کە عومەر دوای دابەستنی نوێژ ئەیفەرموو: (سُبحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وتعالى جَدُّكَ وَلا إلَهَ غَيرُكَ) رواه مسلم بسندٍ منقطع[٨]٠ واتە: خوایە تۆ پاك و بێگەردی سوپاس و ستایش شایستەی تۆیە، ناوت پیرۆزەو خاوەنی بەرزی و شکۆی، وە هیچ مەعبودێکی هەق نیيە کە شایستەی عیبادەت بێ جگە لە تۆ. ئەم (حدیث)ە (دارقطني) بە مەوقوفی و مەوصولی گەیاندوویەتییە سەر عومەر، ئیبنوقەییم دەفەرموویت: بە صەحیحی هاتووە لە عومەرەوە کە لەشوێنەکەی پێغەمبەردا ﷺ لەسەرەتای نوێژەوە بەو شێوەیە پاڕاوەتەوە، وە بەئاشکرا ووتوویەتی بۆ ئەوەی خەڵکی فێر ببێ، جا ئەمە بەم شێوەیە حوکمی مەرفوعی هەیە ـ واتە: حوکمی ئەوەی هەیە کە هی پێغەمبەر بێ ﷺ ـ لەبەر ئەوەیە ئیمام ئەحمەد دەفەرموویت: ئەمما من بۆچوونم بۆ ئەوە دەچێت کە لە عومەرەوە ڕیوایەت کراوە، بەڵام ئەگەر کەسێك بە هەندێ لەو دوعایانەش کە ڕیوایەت کراوە نوێژەکەی دەست پێ بکا ئەوە چاکە.

٤- لە عاصیمی کوڕی حومەیدەوە هاتوە دەفەرموویت: لە عائیشەم پرسی پێغەمبەر ﷺ بەچی شەونوێژی دەست پێ ئەکرد؟ ئەویش فەرمووی: دەربارەی شتێك پرسیارت لێکردووم هەتا ئێستا کەس ئەو پرسیارەی لێ نەکردووم، پێغەمبەر ﷺ دوای دابەستنی نوێژ دەجار ئەیفەرموو: (الله أكبر) و دەجار (الحمد لله) و دەجار (سبحان الله) و دەجار (لا إله إلا الله) و دەجار (أستغفر الله)ی ئەکردو ئەی فەرموو: (اللَّهُمَّ اغفِر لِي وَاهدِني وَارزُقنِي وَعَافِنِي) واتە: خوایە لەتاوانەکانم ببورەو ڕێنمایم بکەو ڕۆزیم بدەو تەندروستم بکە. وە هەروەها پەناشی ئەگرت لە تەنگی و ناڕەحەتی مەقام لە ڕۆژی قیامەتدا. ئەبو داودو نەسائی و ئیبنو ماجە ڕیوایەتیان کردوە.

٥- لە عبدالرحمنی کوڕی عەوفەوە هاتوە دەفەرموویت: لە عائیشەم پرسی پێغەمبەر ﷺ بەچی سەرەتای شەونوێژی ئەکردەوە؟ فەرمووی: کاتێ هەڵئەسا بۆ شەونوێژ دوای نوێژ دابەستن ئەی فەرموو: (اللَّهُمَّ رَبَّ جِبرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالأَرضِ عَالِمَ الغَيبِ وَالشَّهادَةِ، أنتَ تَحكُمُ بَينَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَختَلِفون، إهدني لِما اختُلِفَ فِيهِ مِنَ الحَقِّ بإذنك، إنَّك تَهدِيْ مَن تَشاءُ إلى صِراطٍ مُّستَقِيْم) رواه مسلم وأبوداود والترمذي والنسائي وابن ماجة٠ واتە: خوایە پەروەردگاری جوبرائیل و میکائیل و ئیسرافیل، ئەی بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی، زانا بە نهێنی و ئاشکراکان، تەنها تۆ دادوەری نێوان بەندەکانت دەکەیت لەوانەدا کەتێیدا چەند بەرەکێن، ڕێنمایم بکە بۆ ڕاستی ئەو ڕاستییەی کەتێیدا چەند بەرەکێیی دروست کراوە، چونکە خۆت کێت ویست ڕێنمایی ئەکەیت بۆ ڕێی ڕاست.

٦- لە نافیعی کوڕی جوبەیری کوڕی (مطعم) ەوە لە باوکییەوە هاتوە دەفەرموویت: گوێم لە پێغەمبەر بوو ﷺ لەنوێژی سوننەتدا ئەی فەرموو: (الله أكبر كبيراً) سێ جار، (واتە خوا زۆر لەهەمموو شتێ گەورەترە)، (والحمد لله كثيراً) سێ جار (واتە: زۆر سوپاس و ستایش بۆ خوا)، (وسبحان الله بكرةً وأصيلاً) سێ جار، (واتە: پاك و مونەززەهی بۆ خوا هەر دەم لە بەیانیان و ئێوارانداا)، (اللَّهُمَّ إنِّي أعوذُ بِكَ مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ مِن هَمزِهِ وَنَفثِهِ وَنَفخِهِ)، (واتە: خوایە من پەنات پێ ئەگرم لە شەیتانی دەرکراو لە ڕەحمەت، پەنات پێ ئەگرم لە (همز)ەکەی و (نفث)ەکەی و (نفخ)ەکەی) ووتم: ئەی نێرراوی خوا (همز و نفث و نفخ) ی شەیتان چییە ؟ فەرمووی: (همز) ەکەی ئەو پەرکەمەیە کە تووشی ئادەمیزاد ئەبێ، (نفخ) ەکەی فیزو دەمارە، (نفث) ەکەی شیعرە، (واتە: شیعری خراپ) رواه أحمد وأبو داود وابن ماجة وابن حبَّان مختصراً.

---

(8) ئەم تەخریج و تەحقیقە زانستی نین، چونکە ئەگەر (منقطع) پچڕاو بێت سەنەدەکەی، واتە صەحیح نییە، بەڵام ئەم حەدیسە بە مەوصولی هاتووە لەلای ئیبنو ئەبی شەیبە لە (المصنف) دا (١/٩٢/١) وە (طحاوي ١/١١٧) و (دارقطني ص١١٣) و حاکم (١/٢٣٥) و بەیهەقی (٢/٣٤-٣٥) لە چەند ڕێگایەکەوە لە ئەسوەدی کوڕی یەزیدەوە، وە سەنەدەکەشی صەحیحە حاکم و (ذهبي) و هەروەها (دارقطني)یش بە صەحیحیان گێڕاوە، بۆ زیاتر لێکۆڵینەوە بڕوانە (إرواء الغليل ج ٣٤٠).

www.ba8.org

٧- وە لە ئیبنو عەبباسەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ کاتێ هەڵئەستا بۆ شەونوێژ دوای دابەستنی نوێژ ئەی فەرموو: (اللَّهُمَّ لَكَ الحَمدُ أنتَ قَيِّمُ السَّمواتِ والأرضِ ومَن فِيهِنَّ، ولَكَ الحَمدُ أنتَ نُورُ السَّمواتِ والأرضِ ومَن فِيهِنَّ، ولَكَ الحَمدُ، أنتَ الحَقُّ، ووَعدُكَ الحَقُّ، ولِقَاؤُكَ حَقٌّ، وقَولُكَ حَقٌّ، والجَنَّةَ حَقٌّ، والنَّار حَقٌّ، والنَّبِيُّون حَقٌّ، ومُحمَّدٌ حَقٌّ، والسَّاعَةَ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أسلَمتُ، وبِكَ آمنتُ، وعَلَيْكَ تَوكَّلتُ وإليكَ أنَبْتُ وبِكَ خاصَمتُ وإليكَ حاكَمتُ، فَاغفِر لِي مَا قَدَّمتُ وما أخَّرتُ ومَا أسرَرتُ ومَا أعلَنتُ، أنتَ المُقَدِّمُ وأنتَ المُؤَخِّرُ، لا إلَهَ إلا أنتَ، ولا إلَهَ غَيرُكَ ولا حَولَ ولا قُوَّةَ إلا بِالله) رواه البخاري ومسلم وأبوداود والترمذي والنسائي وابن ماجة ومالك. واتە: خوایە سوپاس و ستایش بۆ تۆ، تۆ ڕاگری ئاسمانەکان و زەویت و ئەوەی تێیاندایە، وە سوپاس و ستایش بۆ تۆ، تۆ ڕووناکی ئاسمانەکان و زەویت و ئەوەی تێیاندایە، وە سوپاس بۆ تۆ، تۆ خاوەنی ئاسمانەکان و زەویت و ئەوەی تێیاندایە، وە سوپاس و ستایش بۆ تۆ، تۆ حەقیت و پەیمانەکەشت حەقە، وە گەیشتن بە تۆ حەقە و ووتەکەت حەقەو بەهەشت حەقەو دۆزەخ حەقەو نێرراوەکانت حەقن و موحەممەدیش حەقەو ڕۆژی دوایی حەقە، خوایە ، من خۆم سپاردووە بەتۆو باوەڕیشم بە تو هێناوە، وە تەوەککولم هەر لەسەر تۆیەو بۆلای تۆ گەڕاومەوە، وە بە گژاچونم لەگەڵ بێ باوەڕاندا لە بەر تۆیەو دادم هێناوەتە لای تۆ، جا تۆش لێم خۆش بە لە تاوانی کۆن و نوێ و ئاشکراو نهێنیم، خوایە تۆ پێش خەرو دواخەری، هیچ مەعبودێکی بەحەق نی‌یە جگە لە تۆ، وە هیچ مەعبودێکی حەق نی‌یە غەیری تۆ، وە هیچ هەوڵ و توانایی‌یەك نی‌یە ئیللا بەهۆی تۆوە نەبێ.

٨- پەنا گرتن بە خوا لە شەیتان (إستعاذة) :

وا باشە بۆ نوێژکەر دوای پاڕانەوەی سەرەتای نوێژو پێش خوێندنی سوڕەتی فاتیحە بلێت: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) واتە: پەنا ئەگرم بەخوا لە شەیتانی دەرکراو لە ڕەحمەتی خوا. بەپێی فەرموودەی خوای گەورە کە فەرموویەتی: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ﴾ (النحل/٩٨). واتە: ئەگەر ویستت قورئان بخوێنی پەنا بگرە بەخوا لەشەیتانی بەدوور لە ڕەحمەتی خوا.

لە (حديث)ەکەی نافیعی کوڕی جوبەیردا کە لە پێشەوە باس کرا هاتووە: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (اللهمَّ إني أعوذ بك من الشيطان الرجيم).

ئیبنو مونذیر دەفەرمووێت: لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتووە کە بەر لە قورئان خوێندن ئەی‌فەرموو: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)[٩].

---

[٩] لەهیچ کتێبێکی سوننەتە ناسراوەکاندا نەم بینیوە جگە لە (مراسيل أبي داود) نەبێت لە حەسەنەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ پەنای دەگرت، حەدیسەکەی گێڕایەوە.

ئەمە لەگەڵ (ضعيف)ی حەدیسەکە لەبەر ئەوەی لە مەراسیلی حەسەنی بەصری‌یەوە ئەوەی تیا نی‌یە کە ئەم صیغەیە لە نوێژدا بوو، جا چاك وایە پەنا بگیردرێت ـ (استعاذة) بکرێت ـ بەو شێوەیەی کە لە حەدیسی جوبەیری کوڕی (مطعم)ە (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم من همزه ونفخه ونفثه) وە هەندێ جار ئەمەی بۆ زیاد کات: (أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم) هەروەك لە هەندێك حەدیسدا هاتووە وەك حەدیسی ئەبو سەعیدی خودری لەلای ئەبو داود و (ترمذي) و جگە لەوانیش بە سەنەدێکی حەسەن(وە هەردووکیان تەخریج کراون لە (الإرواء ٣٤٢) وە بەیهەقی لەم بابەدا جگە لە هەردووکیان هیچی تری باس نەکردووە (تمام المنة ١٧٦).

www.ba8.org

٤- ووتنی بەنهێنی:

سوننەتە بەنهێنی نوێژکەر بڵێت: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) لە کتێبی (المغني) دا دەفەرمووێت: ووتنی (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) بەنهێنیيەو نابێت نوێژکەر ئاشکرای بکات. وە لەنێوان زانایاندا جیاوازی نیيە لەسەر ئەوە٠ تەواو بوو٠

بەڵام شافيعی ڕای وايە نوێژکەر لەو نوێژانەدا کەبەدەنگی بەرز ئەخوێنرێن ئارەزووی خۆیەتی ئاشکرای ئەکات یاهەر بەنهێنی ئەیخوێنێت. وە خوێندنی بەئاشکرا لە ئەبوهورەیرەوە ریوایەت کراوە بەڵام لە ڕێگایەکی زەعیفەوە.

شەرعیيەتی (إستعاذة) لە ڕکاتەکانی يەکەمدا بێ لە ڕکاتەکانی تر:

ووتنی (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) تەنها لە ڕکاتی يەکەمدا شەرعیيە[١٠]. لە ئەبوهورەیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمویێت: پێغەمبەر ﷺ کاتێ هەڵئەستايەوە بۆ ڕکاتی دووەم يەکسەر (الحمد لله رب العالمين)ی ئەخوێند، وە پێش ووتنی هيچ بێدەنگ نەئەبوو. موسليم گێڕاویەتیيەوە.

ئيبنو قەييم دەفەرمووێت: زانايان جياوازيان هەيە لەسەر ئەوەی کە ئايا ئەوە — واتە: ڕکاتی دووەم — شوێنی ووتنی (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)ە يان نا؟ دوای ئەوەی پێك هاتوون لەسەر ئەوەی کە ئەوە شوێنی خوێندنی دوعای (إستفتاح) سەرەتای نوێژ نیيە، لەمەدا دوو قسە هەيە لە ئەحمەدەوە، هەندێ لە هاوەڵەکانی ئەو دوو قسەيەيان داناوە لەسەر ئەوەی کە ئايا خوێندنی قورئان لە نوێژدا يەك خوێندنە تاوەکو يەکجار (أعوذ...) ی بەس بێ ؟ يان خوێندنی هەر ڕکاتێك بۆخۆی سەربەخۆيە ؟ وە لەنێوان زانایاندا کێشە نیيە لەسەر ئەوەی کە دوعای (إستفتاح) کە لە سەرەتادا ئەخوێنرێ ئەوە بۆ هەموو نوێژەکەيە، وە ئەوەی دیارە خوێندنی (أعوذ...) يەکجار بەسە بەپێی (حديث) ی صەحیح. جا ئيبنو قەييم باسی (حديث)ەکەی ئەبو هورەيرەی کرد ، پاشان فەرمووی: يەکجار دوعای (إستفتاح) بەسە چونکە بێدەنگی نەکەوتۆتە نێوان دوو قيرائەتەکەوە، بەڵکو زيکر کەوتۆتە نێوانيان، کەواتە ئەو قيرائەتە وەك تەنها قيرائەتێك وايە کە (الحمد لله، يا سبحان الله، يا لا إله إلا الله) يا صەڵات و سەلام دان لەسەر پێغەمبەر ﷺ و وێنەی ئەوانە کەوتۆتە نێوانی.

شەوکانی دەفەرمووێت: ئيحتيات لەوەدايە تەنها بەو شێوەيە بێت کە سوننەت هێناويەتی: ئەويش يەکجار ووتنیيەتی پێش ڕکاتی يەکەم وبەس.

٥- ووتنی (آمين):

سوننەتە بۆ هەموو نوێژکەرێك ئيمام بێت يا مەئموم يا بەتەنها دوای تەواو کردنی سورەتی فاتيحە بڵێت: (آمين) واتە: خوايە نزاو پاڕانەوەکانم لێ وەربگريت، جا لەنوێژە ئاشکراکاندا بەئاشکرا بووترێت، وە لە نوێژە نهێنیيەکاندا بەنهێنی.

لە نوعەیمی موجەمیرەوە هاتوە دەفەرمووێت: لەدوای ئەبی هورەیرەوە نوێژم کرد ووتی: (بسم الله الرحمن الرحيم) لەپاشاندا سورەتی فاتيحەی خوێند هەتا گەيشتە (ولا الضالين) ئينجا ووتی: (آمين)، خەڵکەکەش ووتيان: (آمين) لەپاشاندا کە سڵاوی دايەوە فەرمووی: بەو زاتەی گيانی منی بەدەستە نوێژی من لەهەمووتان زياتر لەنوێژی پێغەمبەر ﷺ دەچێت. بوخاری بە موعەللەقی گێڕاویەتیيەوە، واتە بێ باسکردنی سەنەد[١١].هەروەها نەسائی و ئيبنو خوزەیمەو ئيبنوحببانو ئيبنوسەرراجيش

---

[١٠] ئەو سوننەتەی ئيشارەتی بۆ کراوە صەريح نیيە بەڵام واباشە لەهەموو ڕکاتەکاندا بووترێت.(تمام المنة)٠

[١١] منيش دەڵێم باس لە حەديسەکە کرا دەربارەی (بسم الله) هەروەك لەوێدا ووتمان کە بە ڕاشکاوی ناڵێت بە ئاشکرا (بسم الله) بڵێن، هەروەها لێرەش دەڵێين باسی ووتنی (آمين) ی تێدا نیيە کە بە ئاشکرا بووترێت، جا ئەمە بەڵگەيە لەسەر (مطلق)ی ئامين کردن نەك بە ئاشکرا ووتن (تمام المنة).

www.ba8.org

گیڕاویانەتەوە. وە لەبوخاری دا هاتووە کە ئیبنو شیهاب دەفەرموویت: پێغەمبەر ﷺ ئەی فەرموو: (آمین). (عطاء) دەفەرموویت: (آمین) دوعا و پاڕانەوەیە.

ئیبنو زوبەیر کە ئەی ووت: (آمین) لەگەڵ ئەوانەی دوواوە لە مزگەوتدا دەنگێکی بەرز دروست ئەبوو مزگەوتەکە ئەلەرزیەوە[١٢].

نافیع دەفەرموویت: ئیبنو عومەر تەرکی ووتنی (آمین)ی نەئەکرد، وە هانی خەڵکی ئەدا بۆ ووتنی، وەلەو بارەیەوە حەدیسێکم لێ بیستووە.

لە ئەبوهورەیرەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ کاتێ (غیر المغضوب علیهم ولاالضالین) ی ئەخوێند ئەی فەرموو: (آمین) هەتا ئەوانەی لەدوایەوە بوون لەڕیزی یەکەم ئەیان بیست. ئەبو داودو ئیبنو ماجە گێڕاویانەتەوە، وە ئیبنو ماجە دەفەرموویت: ئەوەندە دەنگی بەرز ئەکردەوە هەتا کۆمەڵی ڕیزی یەکەم ئەیان بیست وهەتا ناو مزگەوتەکە دەنگی ئەدایەوە پێی. هەروەها حاکمیش گێڕاویەتیەوەو دەفەرموویت: صەحیحە لەسەر مەرجی هەردوو شێخ، وە بەیهەقیش گێڕاویەتیەوەو دەفەرموویت: (حسنٌ صحیح)ە، وە (دارقطني)یش گێڕاویەتیەوەو دەفەرموویت: (إسناده حسن).

لەوائیلی کوڕی حیجرەوە هاتوە دەفەرموویت: گوێم لێ بوو پێغەمبەر ﷺ کاتێ (غیر المغضوب علیهم ولاالضالین) ی ئەخوێند دوایی ئەیفەرموو: (آمین) بەدەنگی بەرزو دەنگەکەی بۆ درێژ ئەکردەوە، ئەحمەدو ئەبوداود گێڕاویانەتەوە. (ترمذي) بە حەسەنی داناوەو دەفەرموویت: چەند کەس لە زانایانی صەحابەو تابعین و دوای ئەوانیش لەسەر ئەوەن و ڕایان وایە کە ئەبێت پیاو بەدەنگی بەرز بڵێت (آمین) ونەیشارێتەوە. (حافظ) دەفەرموویت: سەنەدی ئەم (حدیث)ە صەحیحە.

(عطاء) دەفەرموویت: گەیشتووم بە صەد صەحابی لەم مزگەوتەدا کاتێ ئیمام ئەی ووت: (ولا الضالین) دەنگی (آمین) مزگەوتەکەی ئەلەراندەوە[١٣]. وە لە عائیشەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَا حَسَدَتكُمُ اليَهُودُ على شَيئٍ مَا حَسَدَتكُمُ اليَومَ على السَّلامِ وَالتَّأمِينِ خَلفَ الإمَامِ) رواه أحمد وابن ماجة٠ واتە: جوولەکە لەهیچ شتێکدا ئەوەندەی سلاّوکردن و ووتنی (آمین) لەدوای ئیمامەوە حەسوودیان پێ نەبردوون.

---

(12) شێخ ئەلبانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت لەسەرەتای تەعلیق دانەکەی لەسەر ئەم ئەسەرە دەفەرموویت: لەبارەی ئامین کردن بە دوای ئیمامەوە بە دەنگی بەرز و ئاشکرا هیچ نەهاتووە جگە لەم ئەسەرە نەبێت، وە ئەمەش ناکرێتە بەڵگە، بەڵام دوواتر دەفەرموویت: پاشان ئەسەرەکەی ئیبنوزوبەیرم تەخریج کرد، وە صەحیحیەتیم ئاشکرا کردووە لەژێر حەدیسی (٩٥٢) لە (الضعیفة)دا، وە بە دوایدا ئەسەرێکی ترم بە صەحیحی هێناوە لە ئەبو هورەیرەوە کە ئەو بە ئاشکرا ئامینی دەکرد لە دوای ئیمامەوە و دەنگی پێ درێژ دەکرد، جا مەیلم چوو بۆ ئەوەی بەدوویان بکەوم.

لەپاش ئەوەی ووتەی چەند پێشەوا و زانایەکی هێنایەوە دەفەرموویت: منیش دەڵێم جا پێویستە بایەخی پێ بدرێت وفەرامۆشی تێدا نەکرێت، وە لە تەواوی جێ بەجێ کردنی ئەم سوننەتە ئەوەیە کە ووتنی لەگەڵ ووتنی ئیمامدا یەك بێت و بە ووتنی پێش نەکەوێت بەڵام ئەم کارە سەرجەم کۆمەڵانی موسڵمانان فەرامۆشیان کردووە لە گشت ئەو وولاّتانەی کە زیارەت کردنیانم بۆ ڕەخسابوو ، بە ئاشکرا ئامین دەکەن بەڵام پێش ئیمام دەکەون دەست بە ووتنی دەکەن بەر لە ئیمام، وە ئەم سەرپێچی کردنە ڕونە هۆیەکەی دەگەڕێتەوە بۆ زاڵ بوونی نەفامی بەسەریانەوە، وە بە هۆی کەمتەرخەمی پێش نوێژەکانی مزگەوتەکان و غەیری ئەوانیش لە مامۆستایان و وەعز خوێنان بە هەڵنەسان بە فێرکردنیان و ئاگادار کردنەویان، تاوەکو ووتەی پێغەمبەر ﷺ (إذَا أَمَّنَ الإمَامُ فَأَمِّنُوا..) ئەگەر ئیمام ئامینی کرد ئێوەش ئامین بکەن، بوو بە شتێکی لەبیر چۆوە لە لایان، ئیللا مەگەر کەسێك خوا پاراستبێتی، وە ئەوانیش کەمن. والله المستعان (تمام المنة).

(١٣) بەو زاراوەیە لاوازە، بەیهەقی (٢/٥٩) دەی گێڕێتەوە لە ڕێگای خالیدی کوڕی ئەبو ئەنوف لە (عطاء)ەوە، وە خالد لە ژمارەدەی مەجهولینە لەبەر ئەوەی جگە لە ئیبنوحیببان کەسی تر تەوسیقیان نەکردووە، وە تۆ قیمەتی تەوسیقەکەشی دەزانی! بەڵام وەك باس کرا لەوە پێش لە ئیبنو زوبەیرەوە بە کورتی بە صحیحی هاتووە، (تمام المنة).

وا موستەحەببە (ئامین) لەگەڵ ئیمامدا بووترێت:

موستەحەببە بۆ ئەوانەی لەدوای ئیمامەوە نوێژ ئەکەن کە لەگەڵ ئیمامدا بڵێن: (آمین) نە پێشی بکەون نەدووا، لە ئەبی هورەیرەوە هاتووە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إذَا قَالَ الإمَامُ غيرِ المَغضُوبِ علَيهِم وَلا الضَّالِّينَ، فقُولُوا آمينَ، فَإنَّ مَن وَافَقَ قَولُهُ قَولَ المَلائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقدَّمَ مِن ذَنبِهِ) رواه البخاري. واتە: کاتێ ئیمام ووتی: ﴿غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمِ وَلا الضَّالِّين﴾ ئێوە بڵێن: (آمین) چونکە هەرکەس ووتنەکەی لەگەڵ ووتنی فریشتەکاندا ڕێك بکەوێت خوا لە گوناهی ڕابوردووی خۆش دەبێت.

وە هەر لە ئەبی هورەیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إذَا قَالَ الإمَامُ: غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِم وَلا الضَّالِّينَ، فَقُولُوا آمِينَ، فَإنَّ المَلائِكَةَ يَقُولُونَ آمِين، وَإنَّ الإمَامَ يَقُولُ آمِين، فَمَن وَافَقَ تَأمِينُهُ تَأمِينَ المَلائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقدَّمَ مِن ذَنبِهِ) رواه البخاري. واتە: کاتێ ئیمام ووتی: ﴿غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمِ وَلا الضَّالِّين﴾ ئێوە بڵێن: (آمین) (واتە: لەگەڵ (آمین) ی ئیمامدا)، چونکە لەوکاتەدا فریشتەکان ئەڵێن: (آمین) وە ئیمامیش ئەڵێت: (آمین) جا هەرکەس (آمین) ەکەی لەگەڵ (آمین) کردنی فریشتەکاندا ڕێك بکەوێت خوا لەگوناهی ڕابوردووی ئەبوورێت.

وە هەر لە ئەبی هورەیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إذَا أمَّنَ الإمَامُ فَأمِّنُوا فَإنَّ مَن وَافَقَ تَأمِينُهُ تَأمِينَ المَلائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقدَّمَ مِن ذَنبِهِ) رواه الجماعة. واتە: کاتێ ئیمام ووتی: (آمین) ئێوەش لەگەڵیا بڵێن: (آمین)، چونکە هەرکەس (آمین) کردنەکەی لەگەڵ (آمین) کردنەکەی فریشتەکاندا ڕێك بکەوێت خوا لە گوناهی ڕابوردووی ئەبوورێت.

(آمین) واتاکەی چی‌یە؟:

ووشەی (آمین) ئەلفەکەی بەکورت و درێژی ئەخوێندرێتەوە . وە میمەکەی بەسووکی بێ گرتن ئەووترێت، ووشەی (آمین) لەسوورەتی فاتیحە نی‌یە، بەڵکو دوعایەکە واتاکەی ئەمەیە: خوایە پاڕانەوەکەم لێ وەربگرە . (چونکە سوورەتی فاتیحە پاڕانەوەیە لەخوای گەورە).

===================

سایتی بەهەشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ